

Nederland heeft een lange traditie in het ontwikkelen van economische modellen. In de loop van de tijd is de aandacht van economen verschoven van macromodellen naar algemeen-evenwichtsmodellen die ook rekening houden met gedragsreacties van individuen. Toch is juist voor het type model dat die focus op individuen het verste doortrekt, microsimulatie, in Nederland geen dominante rol weggelegd. De centrale onderzoeksvraag van dit proefschrift is of en hoe microsimulatiemodellen geïntegreerd kunnen worden in de beleidsanalyse van de sociale zekerheid. Specifiek voor arbeidsongeschiktheid en AOW zijn op het Ministerie van SZW in het afgelopen decennium twee microsimulatiemodellen ontwikkeld.

Microsimulatiemodellen beschrijven een systeem op het niveau van individuen. Aan de hand van overgangskansen wordt voor elke persoon een kunstmatige levensloop geconstrueerd, waarbij op basis van individuele kenmerken gedragsreacties op beleidsmaatregelen worden meegenomen. De arbeidsongeschiktheidsmodellen uit dit proefschrift beschrijven de ontwikkeling van de WAO, de WIA als opvolger daarvan, en de Wajong door voor honderdduizenden arbeidsongeschikten zo'n levensloop te construeren. Relevante gebeurtenissen die daarin kunnen optreden zijn bijvoorbeeld herstel, verslechtering van de gezondheidssituatie, het gaan werken of stoppen met werken, pensionering en overlijden.

Door al die levenslopen bij elkaar op te tellen ontstaat een gedetailleerd beeld van de toekomstige ontwikkeling van de arbeidsongeschiktheidsregelingen. Niet alleen kunnen dergelijke gedetailleerde uitkomsten gebruikt worden voor concrete begrotingsramingen, ook kunnen met deze modellen talrijke beleidsvarianten worden doorgerekend. Daarbij kunnen consequenties voor de overheidsuitgaven, arbeidsparticipatie en inkomenseffecten tegen elkaar afgewogen worden. Uit de analyses in het proefschrift blijkt dat de invoering van de WIA gemiddeld genomen de inkomenspositie van arbeidsongeschikten niet verslechtert. Dat komt doordat de WIA sterke financiële prikkels bevat om naar vermogen te werken. De WIA is echter maar één van een reeks aan succesvolle hervormingen van de arbeidsongeschiktheidsregelingen. Met de introductie van de wetten Pemba en Poortwachter en de aanscherping van de toegangskeuringen werden al voorafgaand aan de WIA belangrijke stappen gezet in de aanpak van de WAO, die twee keer zo veel uitkeringen telde als internationaal gebruikelijk was volgens het OESO-gemiddelde. De instroomreductie als gevolg van al deze hervormingen levert op de lange termijn een enorme

Sonsbeek, J.-M. van (2011) *Microsimulation as a decision making tool in social security policy*. Proefschrift. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

daling van het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen op: van 1,2 miljoen in 2040 zonder hervormingen naar 400.000 met. Maatregelen om bestaande arbeidsongeschikten terug de arbeidsmarkt op te krijgen, zoals de herbeoordeling van jongere WAO'ers tussen 2005 en 2009, blijken veel minder effectief. Niet alleen omdat het, naarmate een uitkering langer heeft geduurd, steeds moeilijker wordt om terug te komen op de arbeidsmarkt, maar ook omdat onder de ouderen die niet herbeoordeeld werden, de kansen om nog uit de uitkering te komen sterk afnamen door de focus op de herbeoordelingen van de jongeren. De lessen van de WAO-hervormingen bieden aanknopingspunten voor het beleid omtrent de

Wajong, waar het aantal uitkeringen de afgelopen jaren juist fors gestegen is en nu wordt ingezet op instroombeperking.

Uit de analyses van de AOW blijkt dat de kosten ervan tussen 2010 en 2040 met meer dan 75 procent stijgen en ook daarna op een relatief hoog niveau blijven. Door de hervorming van de regels omtrent VUT en prepensioen stijgt de arbeidsparticipatie van ouderen aanzienlijk. Toekomstige beleidsmaatregelen kunnen geen toename in dezelfde orde van grootte bewerkstelligen. Een flexibele AOW met aantrekkelijke beloningen voor langer doorwerken bevordert de participatie wel, maar is ook duur. Bij toenemende flexibiliteit stijgt de toegevoegde waarde van microsimulatiemodellen bij AOW-ramingen. De ontwikkeling van de AOW-uitgaven in de tijd gaat dan namelijk steeds meer afhangen van hoeveel ouderen hun pensioen later laten ingaan en tegen welke prijs dat gebeurt.

In het slothoofdstuk worden enkele conclusies getrokken over de toegevoegde waarde van microsimulatiemodellen. Naarmate een systeem complexer wordt, blijkt de toegevoegde waarde van microsimulatiemodellen groter. In de toekomst kunnen zowel kwaliteit als consistentie van modelramingen en -analyses verbeterd worden door te werken aan een geïntegreerd platform waarin een inhoudelijke koppeling wordt gemaakt tussen modellen van alle organisaties in Nederland die economische modellen ontwikkelen. Een prominenter plaats daarin voor beleids specifieke microsimulatiemodellen voor sociale zekerheid en fiscaliteit is hierbij wenselijk.

JAN-MAARTEN VAN SONSBEEK

Wetenschappelijk medewerker aan de Vrije Universiteit Amsterdam en senior adviseur bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid